ଘୁମୁସର ବିଦ୍ରୋହରେ ଦୋରା ଓ ଚକରା ବିଷୋୟୀଙ୍କ ଭୂମିକା

ଡକ୍ଟର ସୁରେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ପଣ୍ଡା

ଅନନ୍ତ ଆକାଶକୁ ନ ଦେଖିଲେ ଯେମିତି ତା'ର ବିଶାଳତାକୁ ଉପଲବ୍ଧି କରି ହୁଏନା, ସାଗରର ବିସ୍ତୃତି ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ନିକ୍ଷେପ ନକଲେ ତା'ର ଗଭୀରତାକୁ ଯେଭଳି ମାପ କରି ହୁଏନା, ଠିକ୍ ସେହିପରି ଉତ୍କଳର ଗୌରବମୟ ଐତିହ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ କହିଲାବେଳେ ଏହାର ଭୌଗୋଳିକ ସରହଦ ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ ଘୁମୁସର ସମ୍ପର୍କରେ ନକହିଲେ ଉତ୍କଳର ଇତିହାସ ପୂର୍ଣ୍ଣତା ଲାଭ କରିପାରେନା । କାରଣ କାଳର ପ୍ରବାହରେ ଦିନେ ଏପରି ସମୟ ଆସିଛି, ଯେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ତଥା ଜାତିର ସ୍ଥିତି ଉପରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଙ୍କି ମାରିଛି । ଏପରି ଏକ ଘଡ଼ିସନ୍ଧି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଘୁମୁସରରେ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥିବା ମହାନ୍ କବି ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଙ୍କ ଚଳଚଞ୍ଚଳ ଲେଖନୀ ନିଃସୃତ ଅଜସ୍ର କାବ୍ୟଗ୍ରନ୍ଥ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ତଥା ଜାତିକୁ ବଞ୍ଚାଇ ଦେଇଛି । ପୁଣି ପରାଧୀନ ଜନ୍ମଭୂମିର କ୍ରନ୍ଦନକୁ ଉପଲବ୍ଧି କରି ଏହାର ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ଫେରାଇ ଆଣିବା ପାଇଁ ଏହି ମାଟି ଦିନେ ରକ୍ତରଂଜିତ ହୋଇଉଠିଛି । ଏ ଜାତିର ଦୁର୍ଦ୍ଦିନରେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ବିଦେଶୀ ଶାସନର ମୂଳୋତ୍ପାଟନ ନିମନ୍ତେ ରଣହୁଙ୍କାର ଦେଇ ଜୀବନର ଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃସାହସିକ ସଂଗ୍ରାମକୁ ଜାରି ରଖିଥିବା ଅନ୍ୟ ଦୁଇଜଣ ପ୍ରବାଦ ପୁରୁଷ ହେଉଛନ୍ତି ଘୁମୁସରର ସୁଯୋଗ୍ୟ ସନ୍ତାନ ସଂଗ୍ରାମୀ ବୀର ଦୋରା ବିଷୋୟୀ ଓ ଚକରା ବିଷୋୟୀ ।

ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରଥମାର୍ଦ୍ଧରେ ଦକ୍ଷିଣ ଓଡ଼ିଶାର ଭଞ୍ଜ ରାଜୁତିର ସୁରକ୍ଷା ଏବଂ କନ୍ଧମାନଙ୍କ ଉପରେ ଇଂରେଜମାନଙ୍କର ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ଜାରି ବିରୋଧରେ ବିଦ୍ରୋହ ହୋଇଥିଲା । ଏହା ଇତିହାସରେ ଘୁମୁସରର ବିଦ୍ରୋହ ନାମରେ ଖ୍ୟାତ । କନ୍ଧ ସଂପ୍ରଦାୟର ଦୁଇଜଣ ମହାନେତା ଦୋରା ବିଷୋୟୀ ଓ ଚକରା ବିଷୋୟୀ ଏହି ଇଂରେଜ ବିରୋଧୀ ବିଦ୍ରୋହର ନେତୃତ୍ୱ ନେଇଥିଲେ ।

ଚକରା ଓ ଦୋହରାଙ୍କ ସଂଗ୍ରାମ ଜୀବନର ଅବତାରଣା କରାଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଘୁମୁସରର ଐତିହାସିକ ପୃଷ୍ଠଭୂମି ଉପରେ ସମ୍ୟକ୍ ଆଲୋଚନା ନିତାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ବୌଦରେ ଭଞ୍ଜବଂଶର ରାଜାମାନେ ରାଜୁତି କରୁଥିଲେ । ଏତିକିବେଳେ ତତ୍କାଳୀନ ବୌଦର ରାଜା ରଘୁନାଥ ଭଂଜ ଘୁମୁସର ରାଜ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ । ଏହି ସମୟରୁ ହିଁ ଏଠାରେ ଭଂଜ ବଂଶର ରାଜୁତି ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଏହାପରେ ଘୁମୁସର କେତେବେଳେ ମୋଗଲମାନଙ୍କ ପରୋକ୍ଷ ଶାସନରେ ରହିଛି ତ କେତେବେଳେ ମରହଟ୍ଟା, ଫରାସୀ ଓ ଇଂରାଜୀ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱାଧୀନ ହୋଇଛି । ତଥାପି ଘୁମୁସରର ଭୌଗୋଳିକ ଅବସ୍ଥିତି ଅତୁଟ ରହିବା ସହିତ ଭଂଜବଂଶର ରାଜାମାନେ ଏହାର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଶାସନରେ ରହିଛନ୍ତି । ଘୁମୁସରର ପ୍ରବଳ ପ୍ରତାପୀ ରାଜା କୃଷ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ର ଭଂଜ ବିଦେଶୀମାନଙ୍କ ପ୍ରଭାବକୁ ଲୋପ କରିବା ନିମନ୍ତେ ୧୭୬୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଏଠାରେ ସଂଗ୍ରାମର ଅୟମାରମ୍ଭ କରିଥିଲେ ।

୧୭୬୬ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶାହାଆଲାମଙ୍କ ସ୍ୱୀକୃତି ଲାଭ କରିବା ଫଳରେ ଘୁମୁସରର ମାଡ୍ରାସ ପ୍ରେସିଡ଼େନ୍ସି ଭୁକ୍ତ ହୋଇ ଇଂରେଜ ଶାସନାଧୀନ ହୋଇଥିଲା । ସେହିଦିନଠାରୁ ଘୁମୁସର ରାଜ୍ୟର ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ଫେରାଇ ଆଣିବା ନିମନ୍ତେ ଏଠାରେ ସଂଗ୍ରାମ ଜାରି ରହିଥିଲା । ୧୮୩୬ ମସିହା ବେଳକୁ ଘୁମୁସରର ରାଜା ଥିଲେ ଧନଞ୍ଜୟ ଭଂଜ । ସେ ଥିଲେ ଜଣେ ପ୍ରଭାବଶୀଳ ତଥା ସ୍ୱାଭିମାନୀ ଶାସକ । ତାଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ସେନାପତି ଥିଲେ ଦୋରା ବିଷୋୟୀ । ଧନଞ୍ଜୟ ଭଞ୍ଜ ଇଂରେଜ ସରକାରଙ୍କୁ ଘୁମୁସରର ରାଜସ୍ୱ ପଇଠ ନକରିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ଗାଦିଚ୍ୟୁତ କରାଗଲା । ଫଳରେ ପୂର୍ବରୁ କୁହୁଳୁଥିବା ସଂଗ୍ରାମ ଏକ ମୁକ୍ତି ଆନ୍ଦୋଳନରେ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହାର ନେତୃତ୍ୱ ନେଇଥିଲେ ବିଶ୍ୱସ୍ତ ଦେଶଭକ୍ତ ତଥା ମହାନ୍ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ

ଦୋହରା ବିଷୋୟୀ । ୧୮୩୫ ମସିହାରୁ ୧୮୩୭ ମସିହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ସଂଗ୍ରାମକୁ ଜାରିରଖି ଇଂରେଜମାନଙ୍କ ଅଶେଷ କ୍ଷତି ଘଟାଇ ଥିଲେ ।

ଏହି ସମୟରେ କନ୍ଧ ସଂପ୍ରଦାୟର ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରତିନିଧି ଦୋରା ବିଷୋୟୀ ଧନଞ୍ଜୟ ଭଞ୍ଜଙ୍କ ଅନୁଗାମୀ ଭାବରେ କନ୍ଧମାନଙ୍କୁ ଏକାଠି କରି ଇଂରେଜ ଶାସନ ବିରୋଧରେ ସଂଗ୍ରାମ କରିଥିଲେ । କନ୍ଧମାନେ ଇଂରେଜ ସେନାବାହିନୀ ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ କରି ସେମାନଙ୍କୁ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ କରିଥିଲେ । ଧନୁତୀର ପରି ପୁରାତନ ଅସ୍ତ୍ର ଧରି ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥିବା କନ୍ଧମାନଙ୍କୁ ଦମନ କରିବା ପାଇଁ ମାନ୍ଦ୍ରାଜରୁ ଇଂରେଜ ସୈନ୍ୟବାହିନୀକୁ ଡ଼କାଯାଇଥିଲା ।

ଦୋରା ବିଷୋୟୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ କନ୍ଧମାନେ ଇଂରେଜ ସେନା ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ କରି ୧୩ଜଣ ସୈନ୍ୟ ଏବଂ ଦୁଇଜଣ ଇଂରେଜ ସେନାପତିଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିଥିଲେ । ଫଳରେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଇଂରେଜମାନେ କନ୍ଧମାନଙ୍କ ବିରୋଧରେ ହେଉଥିବା ଯୁଦ୍ଧ ବନ୍ଦ କଲେ । କନ୍ଧମାନଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା ପାଇଁ ଇଂରେଜମାନେ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । କନ୍ଧମାନଙ୍କୁ କୌଣସି କର ଦେବାକୁ ହେବ ନାହିଁ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରାଗଲା । ଏହା ସତ୍ତ୍ୱେ କନ୍ଧନେତାମାନେ ଇଂରେଜ ଶାସନ ବିରୋଧରେ ସଂଗ୍ରାମ ଜାରି ରଖିଲେ । ତେଣୁ ବିଦ୍ରୋହୀ ନେତା ଦୋରା ବିଷୋୟୀଙ୍କୁ ଧରିବା ପାଇଁ ଇଂରେଜ ସରକାର ଚେଷ୍ଟା କଲେ । ତାଙ୍କୁ ଧରାଇ ଦେଲେ ପାଞ୍ଚହଜାର ଟଙ୍କା ପୁରସ୍କାର ଦିଆଯିବ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରାଗଲା ।

ପ୍ରବଳ ପ୍ରତାପୀ ଇଂରେଜ ସେନାର ଗୁଳିଗୋଳା ସମ୍ମୁଖରେ ପାରମ୍ପରିକ ଖଣ୍ଡାଢ଼ାଲ ଓ ବର୍ଚ୍ଛା, ଧନୁ ପରି ଅସ୍ତ୍ର ଧରି ଦୋରା ବେଶି କାଳ ତିଷ୍ଠି ପାରି ନଥିଲେ । ଶେଷରେ ଅନୁଗୁଳଠାରେ ଧରା ପଡ଼ିଲେ । ବନ୍ଦୀ ଭାବରେ ତାଙ୍କୁ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ନିଆଗଲା । ସେଠାରେ ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିଲା ।

୧୮୨୩ ମସିହା ଶାମ୍ବ ଦଶମୀରେ ଉତ୍କଳର ଭାଗ୍ୟାକାଶରେ ଏକ ବିସ୍ମୟ ଶିଶୁର ଆବିର୍ଭାବ ଘଟିଥିଲା । ଘୁମୁସରର ପ୍ରକୃତି ମଧ୍ୟରେ କୁଆଁ କୁଆଁ ରାବକରି ଏହାର ନିସ୍ତବ୍ଧତାକୁ ଭଙ୍ଗ କରିଥିବା ସେହି ନବଜାତ ଶିଶୁଟି ଥିଲା ଚକରା ବିଷୋୟୀ । ବାସ୍ତବିକ ସେଦିନ ପିତାମାତାଙ୍କ କୋଳ ମଣ୍ଡନ କରିଥିବା ଶିଶୁକୁ ପାଇ ବିଷୋୟୀ ପରିବାର ଧନ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ସତେ ଯେପରି ଜନ୍ମଭୂମିକୁ ପରାଧୀନତାର ଶୃଙ୍ଖଳରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଏବଂ ଦୋରାଙ୍କ ସଂଗ୍ରାମକୁ ଜାରି ରଖିବାର ଦୁର୍ବାର ସ୍ୱପ୍ନ ନେଇ ସେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା । ପିତାମାତାଙ୍କ କୋଳରେ ବଢୁଥିବା ଚକରା ବିଷୋୟୀ ଉପରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମର ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଥିଲା । କାରଣ ଏହି ପରିବାରର ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନକୁ ହଟାଇବା ପାଇଁ ଦୋରା ବିଷୋୟୀଙ୍କର ରକ୍ତ ତାଙ୍କ ଶରୀରରେ ପ୍ରବାହିତ ହେଉଥିଲା । ସୁତରାଂ ସେ ନିଜ ପିତୃସ୍ୱଦଙ୍କ ପ୍ରେରଣାରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇ ଜନ୍ମଭୂମିର ସେବା କରିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ରତୀ ହୋଇଥିଲେ । ସେ ଚାହିଁଥିଲେ ନିଜ ସାଂସାରିକ ଜୀବନକୁ ଭୋଗ ବିଳାସରେ କଟାଇ ପାରିଥାନ୍ତେ କିନ୍ତୁ ଜନ୍ମଭୂମି ମୁକ୍ତିର ସ୍ୱପ୍ନରେ ବିଭୋର ହୋଇ ତୁଳିତଳ୍ପ ପରିତ୍ୟାଗ ପୂର୍ବକ ସେ ଆପଣେଇ ନେଇଥିଲେ ସଂଗ୍ରାମ ପଥକୁ ।

ଦୋରା ବିଷୋୟୀଙ୍କ ସମୟରେ କନ୍ଧମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯାଇଥିବା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଇଂରେଜମାନେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କଲେ ନାହିଁ । କନ୍ଧମାନଙ୍କର ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ଶୋଚନୀୟ ଥିବା ବେଳେ ଇଂରେଜ ସରକାର ସେମାନଙ୍କ ଉନ୍ନତି ପାଇଁ କୌଣସି ପଦକ୍ଷେପ ନନେଇ ସେମାନଙ୍କର ସ୍ୱାଧୀନତା ଉପରେ ବାରମ୍ବାର ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରୁଥିଲେ । ଫଳରେ କନ୍ଧମାନେ କ୍ଷୁବ୍ଧ ହୋଇ ଇଂରେଜମାନଙ୍କ ବିରୋଧରେ ପୁଣି ବିଦ୍ରୋହ କରିଥିଲେ । ଚକରା ବିଷୋୟୀ ଏବଂ ତାଙ୍କର ଅନୁଗାମୀମାନେ ବଣ ପାହାଡ଼ରେ ଲୁଚି ରହି ଇଂରେଜ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ଉପରେ ହଠାତ୍ ଆକ୍ରମଣ କରୁଥିଲେ । ଏହି ଯୁଦ୍ଧରେ ମୁକାବିଲା କରିବା ପାଇଁ ଇଂରେଜ ସୈନ୍ୟମାନେ ବିଫଳ ହୋଇଥିଲେ ।

ଚକରାଙ୍କୁ ଦମନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ସରକାର କ୍ୟାପ୍‌ଟେନ୍ ମେକ୍‌ଫର ସନ୍ ଓ ପରେ କର୍ଣ୍ଣେଲ କ୍ୟାମ୍ପବେଲଙ୍କ ପରି ସେନା ଅଫିସର୍‌ମାନଙ୍କୁ ପଠାଇଥିଲେ । ହେଲେ ଚକରାଙ୍କୁ ସେନାମାନେ ଧରି ପାରିଲେ ନାହିଁ କିମ୍ବା ଆନ୍ଦୋଳନ ବନ୍ଦ ହେଲା ନାହିଁ । ଚକରାଙ୍କ ବିଦ୍ରୋହରେ ତତ୍କାଳୀନ ଭାରତର ବଡ଼ଲାଟ୍ ଲର୍ଡ଼ ଡ଼େଲହାଉସୀ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଚକରାଙ୍କୁ ଧରିବା ପାଇଁ ଦୀନବନ୍ଧୁ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ପରି କେତେ ଦେଶଦ୍ରୋହୀ ଇଂରେଜ ସରକାରଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ତଥାପି ତାଙ୍କୁ ଧରିବାରେ ଇଂରେଜ ପ୍ରଶାସନ ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଥିଲେ ।

ଚକରା ବିଷୋୟୀଙ୍କ ୧୮୪୨ ମସିହାରୁ ୧୮୫୬ ମସିହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୀର୍ଘ ୧୫ବର୍ଷର ଅଦମ୍ୟ ସଂଗ୍ରାମ କେବଳ ଘୁମୁସର କାହିଁକି ସମଗ୍ର ଭାରତବର୍ଷର ଜନଗଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜାତୀୟତାର ବହ୍ନିକୁ ଜଳାଇ ପାରିଥିଲା । ଫଳରେ ଏହାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ସିପାହୀ ବିଦ୍ରୋହ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ଆଉ ପ୍ରଥମ କରି ଭାରତୀୟମାନେ ଗୋଟିଏ ସୂତ୍ରରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ଇଂରେଜ

ଶାସନକୁ ଲୋପ କରିବା ନିମନ୍ତେ ସଂଗ୍ରାମ କରିଥିଲେ। ଚକରା ବିଷୋୟୀ ନିଜ ସ୍ୱାର୍ଥ ପାଇଁ କେବେ ବିପ୍ଳବ କରି ନଥିଲେ କିମ୍ବା ଶାସନଗାଦିର ମୋହ ତାଙ୍କର ନଥିଲା। ବରଂ ଜଣେ ନିଃସ୍ୱାର୍ଥପର ସଚ୍ଚା ଦେଶପ୍ରେମୀଭାବେ ମାତୃଭୂମି ପ୍ରତି ଗଭୀର ମମତ୍ୱବୋଧ ଓ ଉଗ୍ର ଜାତୀୟତାବୋଧ ତାଙ୍କୁ ବ୍ରିଟିଶ ବାହିନୀ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିପ୍ଳବ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରେରଣା ଯୋଗାଇ ଥିଲା। ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ ବ୍ରିଟିଶସେନା ଚକରାଙ୍କର ଗରିଲା ଯୁଦ୍ଧର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ନପାରି ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ନାନା ପ୍ରଲୋଭନ ଦେଖାଇ ସନ୍ଧି ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ଚକରା କହିଲେ – 'ମୁଁ ଆଉ କିଛି ଚାହେଁନା, ମୁଁ ଚାହେଁ ମୋର ଜନ୍ମମାଟିର ମୁକ୍ତି।' ଏପରିକି ତାଙ୍କୁ ଧରାଇ ଦେଲେ ପ୍ରଚୁର ଅର୍ଥ ପୁରସ୍କାର ମଧ୍ୟ ଘୋଷଣା କରାଯାଇଥିଲା। ହେଲେ ସବୁ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ସେ ସର୍ବଦା ସହଯୋଗ ପାଉଥିଲେ। ୧୮୪୮ ମସିହାରେ ଭାରତର ତତ୍କାଳୀନ ବଡ଼ଲାଟ୍ ଲର୍ଡ଼ ଡ଼େଲହାଉସୀ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରେସିଡ଼େନ୍‌ସିକୁ କଡ଼ା ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥିଲେ ଚକରାଙ୍କୁ ଧରିବା ପାଇଁ। ଏହାର ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତରରେ ଇଷ୍ଟଇଣ୍ଡିଆ କମ୍ପାନୀର ବୋର୍ଡ଼ ଅଫ୍ କଣ୍ଟ୍ରୋଲର ପ୍ରେସିଡ଼େଣ୍ଟଙ୍କ ନିକଟକୁ ଏକ ପତ୍ରରେ ଲେଖିଥିଲେ– 'ଚକରା ବିଷୋୟୀ ହେଉଛନ୍ତି ଜଣେ ଦୁଃସାହସୀ ବିଦ୍ରୋହୀ। ତାଙ୍କୁ ଧରିବା ପାଇଁ ପର୍ବତ କନ୍ଦରରୁ ଉପତ୍ୟକା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଖୋଜା ଚାଲିଛି। ହେଲେ ତାଙ୍କର ସନ୍ଧାନ ପାଇବା କଷ୍ଟକର ହୋଇପଡ଼ିଛି। ତଥାପି ତାଙ୍କୁ ଓ ତାଙ୍କର ଅନୁଗାମୀମାନଙ୍କୁ ଦିନେ ନା ଦିନେ ଧରାଯିବ।' ଏହି ଚିଠିରୁ ଚକରାଙ୍କର ଅସାଧାରଣ ମୁକ୍ତି ସଂଗ୍ରାମ ସମ୍ପର୍କରେ ସୂଚନା ମିଳେ। ଏହାଛଡ଼ା ସରକାରଙ୍କ ସମସ୍ତ ପ୍ରଲୋଭନକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ସେ ଯେଉଁ ଅପୂର୍ବ ସଂହତି ଓ ତ୍ୟାଗ ଭାବର ପରାକାଷ୍ଠା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ଯାଇଛନ୍ତି, ତାହା ତାଙ୍କ ଦେଶ ପ୍ରେମର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନିଦର୍ଶନ ଅଟେ।

ଚକରା ବିଷୋୟୀଙ୍କ ଜୀବନର ଅନ୍ୟ ଏକ ଦିଗ ହେଲା ସେ ଜଣେ ପ୍ରଖ୍ୟାତ ଦେବୀ ସାଧକ ଥିବାର ଜଣାଯାଏ। ଲେମ୍ବେଇ ଗ୍ରାମର ଅଦୂରରେ ଥିବା ନିଘଞ୍ଚ ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଚକ୍ରଘାଟିଠାରେ ସେ ଦେବୀ ଦୁର୍ଗାଙ୍କୁ ସାଧନା କରୁଥିଲେ। ସେଠାରୁ ହିଁ ବ୍ରିଟିଶ ବାହିନୀ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଗରିଲା ଯୁଦ୍ଧକୁ ପରିଚାଳନା କରୁଥିଲେ। ଦେବୀଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେ ରଖିଥିବା ଦୁଇଟି ଘଣ୍ଟି ଅଦ୍ୟାପି ସେଠାରେ ରହିଛି। ଫାଲଗୁନ୍ ମାସରେ ତାରସିଙ୍ଗି ଗ୍ରାମର ଅଧିବାସୀମାନେ ଏହି ଘଣ୍ଟି ଦୁଇଟିକୁ ଗ୍ରାମସାରା ବଡ଼ପଟୁଆର କରି ବୁଲାଇଥାନ୍ତି। ଏହା 'ରଣଘଣ୍ଟା' ପର୍ବ ନାମରେ ଖ୍ୟାତ। କୁହାଯାଏ ବ୍ରିଟିଶ ବାହିନୀ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସଂଗ୍ରାମ ଦେଶଭକ୍ତମାନଙ୍କୁ ସତର୍କ କରିବା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ବେଳେ ଏହି ଘଣ୍ଟି ଦୁଇଟି ଆପେ ଆପେ ବାଜି ଉଠେ।

ବାସ୍ତବିକ ମାତୃଭୂମିର ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ ଦୋରା ବିଷୋୟୀ ଦେଇଥିବା ବଚନର ପାଳନ ନିମନ୍ତେ ଭଞ୍ଜ ରାଜ ପରିବାରକୁ ପୁଣି ଥରେ କ୍ଷମତାସୀନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଚକରା ଯେଉଁ ଇଂରେଜ ବିରୋଧୀ ବିଦ୍ରୋହର ଅଗ୍ନି ପ୍ରଜ୍ଜ୍ୱଳିତ କରିଥିଲେ, ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ସାମରିକ ଇତିହାସରେ ଏହିପରି ସଂଗ୍ରାମର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ବିରଳ।

ବିପ୍ଳବୀ ଚକରାଙ୍କ ଜନ୍ମ ଓ ପରିବାର ସମ୍ପର୍କରେ ବିଭିନ୍ନ ଗବେଷକ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମତ ଦିଅନ୍ତି। ପ୍ରଖ୍ୟାତ ଗବେଷକ ଅନନ୍ତ ପଦ୍ମନାଭ ପଟ୍ଟନାୟକ ଓ ଅନ୍ୟ କେତେକଙ୍କ ମତରେ ଚକରା ଘୁମୁସରର ସୀମାନ୍ତ ଗ୍ରାମ ତୋରାବାଡ଼ିଠାରେ ଦୋରା ବିଷୋୟୀଙ୍କ ପୁତ୍ର ଭାବେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ। ଅବଶ୍ୟ ଦୋରା ବିଷୋୟୀଙ୍କ ଘୁମୁସର ବିଦ୍ରୋହ ସମୟରେ ପରିବାରର ସୁରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ନିଜ ଜନ୍ମ ସ୍ଥାନ ବିଞ୍ଜିଗିରି ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଘନ ଅରଣ୍ୟାନୀ ପରିବେଷ୍ଟିତ ପାର୍ବତ୍ୟ ଗ୍ରାମ ତୋରାବାଡ଼ିଠାରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିଲେ। ଏହି ସମୟରେ ଚକରାଙ୍କର ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା ବୋଲି ସ୍ୱର୍ଗତଃ ପଟ୍ଟନାୟକ ମତ ଦିଅନ୍ତି। ପରିବାର ସମ୍ପର୍କରେ ମତରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଚକରା ବିଷୋୟୀ ଦୋହରାଙ୍କ ଅତି ନିକଟରେ ଥିଲେ ଓ ଏକ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ଭାବେ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା ଏହା ନିଃସନ୍ଦେହ।

ଶିକ୍ଷା ଓ ସଭ୍ୟତାର ଆଲୋକଠାରୁ ଦୂରରେ ଥିଲା ସେହି ଗ୍ରାମ ଯେଉଁଠାରେ ଚକରାଙ୍କ ବାଲ୍ୟ ଜୀବନ ନିଘଞ୍ଚ ଅରଣ୍ୟ ଭିତରେ କେତେ ଆଦିବାସୀ ସଂପ୍ରଦାୟର ପିଲାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଟିଥିଲା। ତାରକା ନାମ୍ନୀ ବାଳିକା ଥିଲା ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟତମ। ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ କୈଶୋର ପ୍ରାପ୍ତି ପରେ ସେ ତାରକାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ। ନିଜର ପିତାଙ୍କ ଦୁର୍ବାର ସ୍ୱପ୍ନକୁ ସାର୍ଥକ କରିବା ନିମନ୍ତେ ସେ ବରାବର ମହିୟସୀ ଜନନୀ ଓ ପତ୍ନୀ ତାରକାଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରେରଣା ପାଉଥିଲେ। ଫଳତଃ ପରମ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ ସେନା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏତେଦିନ ଧରି ସେ ସଂଗ୍ରାମକୁ ଜାରି ରଖି ପାରିଥିଲେ।

ଚକରା ବିଷୋୟୀଙ୍କ ଶେଷ ଜୀବନ ଆଜି ସୁଦ୍ଧା ରହସ୍ୟମୟ ହୋଇ ରହିଯାଇଛି। ଯଦିଓ ଐତିହାସିକ ତଥା ଗବେଷକମାନଙ୍କ ମତରେ ୧୮୫୭ ମସିହାରେ ଘଟି ଯାଇଥିବା ମହାନ୍ ଭାରତୀୟ ବିପ୍ଳବ ପୂର୍ବରୁ ଚକରାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଥିଲା, ତଥାପି ନେତାଜୀ